

T.C.
TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU
2.DAİRE KARARI

Başvuru Numarası : 2022/716
Toplantı Tarihi/Sayısı : 14.9.2023/36
Karar Numarası : 2023/636
Başvuran : İ.K.
A.K.B.
C.O.
E.Ç.
F.A.
İ.D.
İ.T.
M.Y.
Ö.F.
S.D.
Başvuran Vekili : -
Adres : -
Muhatap Kurum/Kişi : Şanlıurfa 1 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü
Şanlıurfa Karaköprü Cezaevi Jandarma Bölük Komutanlığı
Muhatap Adres : -

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvuranların buldukları Ceza İnfaz Kurumundan hastaneye sevk edilecekleri zaman, görevli jandarma personelinin tacize varacak şekilde üst araması yaptığı, iyi halli olmalarına rağmen koşullu salıverilmelerinin keyfi bir şekilde engellendiği, görüntülü konuşma hakkından yararlanamadıkları ve mevzuat gereği dini bayramlarda verilmesi gereken telefonla ilave görüşme süresinin verilmediği iddialarına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuru dilekçesi ve ekleri doğrultusunda, Ulusal Önleme Mekanizması Birimi tarafından incelemesi gerçekleştirilen başvuruda başvuranlar özetle;

a. Buldukları Ceza İnfaz Kurumundan hastaneye sevk edilecekleri zaman görevli jandarma personelinin tacize varacak düzeyde üst araması yaptığını, x-ray cihazından geçmelerine rağmen Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı protokolündeki arama prosedürüne uyulmayarak keyfi üst aramasına tabi tutulduklarını,

b. Koşullu salıverilmeye ilişkin, İdare ve Gözlem Kurulunca 6 ayda bir yapılan iyi hal değerlendirmesinde, iyi halli olmalarına rağmen ideolojik ve keyfi bir yaklaşımla, beş dakikalık bir değerlendirmeye tabi tutularak iyi

halli olmadıklarının belirtildiğini ve koşullu salıverilme haklarının engellendiğini,

c. Görüntülü telefon görüşmesi sisteminden yararlanamadıklarını, bu durumun sebebinin kendilerine bildirilmeyerek ayrımcılık yapıldığını,

ç. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik'in 74'üncü maddesinin ikinci fıkrasının (g) bendindeki "*Hükümlülere mensubu buldukları dinin bayramlarında kullanılmak üzere otuz dakika ilave görüşme hakkı verilir.*" hükmü gereğince bütün adli mahkumlara bu hakkın tanındığını ancak kendilerine Ramazan Bayramında bu hakkın tanınmadığını, bu durumun ayrımcılığa neden olduğunu iddia etmekte ve mağduriyetlerinin giderilmesini talep etmektedir.

3. Muhatap Şanlıurfa 1 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğünden alınan 15/6/2022 tarihli yazılı görüşte özetle;

a. Kurumda barındırılan tüm tutuklu ve hükümlülerin öncelikle kurum doktoru tarafından kurum revirinde muayene edildiği, ilaçlarının reçete edilerek en kısa süre içerisinde kendilerine verildiği, Kurum doktoru tarafından gerekli görülmesi halinde çeşitli hastanelere alınan randevulara göre sevk işlemlerinin yapılmakta olduğu, hastaneye sevk edilecek tüm hükümlü ve tutukluların dış güvenlikten sorumlu jandarma personeli tarafından üst aramasına tabi tutulduğu,

b. İyi halli hükümlülerin ilgi kanun ve yönetmeliklerde belirtilen diğer şartları da taşımaları halinde açık ceza infaz kurumuna ayrılma veya denetimli serbestliğe ayrılma işlemlerinin yapıldığı, iyi halli olmayan ve diğer şartları taşımayanların taleplerinin ise İdare ve Gözlem Kurulunca alınan karar ile reddedildiği, alınan karara karşı İnfaz Hakimliğine itiraz edebilecekleri belirtilerek kendilerine tebliğ edildiği,

c. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik'in 74'üncü maddesinin ikinci fıkrasının (g), (ğ), (h), (ı), (i), (j) ve (k) bentleri gereği görüntülü görüşme hakkı bulunan hükümlü ve tutukluların mevzuatta belirtilen yakınlarıyla görüntülü veya sesli görüşme yapabildiği, terör ve örgütlü suçlardan hükümlü ya da tutuklu olan kişiler görüşme yapmak istediklerinde görüntülü görüşme butonunun aktif olmadığı, yalnızca sesli görüşme butonunun aktif olduğu, butonların aktif konuma geçmesinin teknik alt yapı ile ilgili olduğu ve Kurumun bir müdahalesinin bulunmadığı, ayrıca dini bayramlar ile ilgili ilave telefon görüşme sürelerinin Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından tanımlandığı ifade edilmiştir.

4. Muhatap Şanlıurfa Karaköprü Cezaevi Jandarma Bölük Komutanlığından alınan 18/1/2023 tarihli yazılı görüşte;

a. Başvuranların görevli jandarma personeli ile ilgili iddiaları hakkında başlatılan araştırma ve soruşturma neticesinde, mahkumların hastaneye sevk ve tekrar ceza infaz kurumuna teslimi öncesinde yapılan aramaların güvenlik kameralarının bulunduğu bir alanda görevli jandarma personeline yapıldığı, bu aramalara infaz ve koruma memurlarının da refakat ettiği,

b. Görevli jandarma personelinin mahkumlar arasında ayırım yapmaksızın JGY 456-3 (C) Ceza İnfaz Kurumlarının Dış Koruması ile Nakil Hizmetleri Yönergesinin 9, 21 ve 24'üncü maddeleri ile Adalet, İçişleri ve Sağlık Bakanlıkları tarafından 26/1/2017 tarihinde imzalanan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi, Dış Koruma, Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Nakilleri ile Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Protokol kapsamında arama işlemlerini gerçekleştirdiği,

c. Arama işlemleri sırasında mahkumları küçük düşürecek, aşağılayıcı ya da taciz boyutuna varacak şekilde herhangi bir arama uygulamasının yapılmadığı belirtilmiştir.

5. Başvuranlar tarafından muhatap Kurumun cevabi yazısına ilişkin yazılı görüş sunulmamıştır.

III. İLGİLİ MEVZUAT

6. Anayasa'nın 17'nci maddesinin üçüncü fıkrasına göre “Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.”

7. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (i) bendinde; “Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek” Kurumun görev alanları arasında düzenlenmiştir.

8. Aynı Kanun'un 17'nci maddesinin birinci ve sekizinci fıkralarında; “Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamında Kuruma bizzat başvuru yapabileceği” belirtilmiştir.

9. 24/11/2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 48 ve 49'uncu maddelerinin ilgili kısmı şöyledir:

“Kuruma yapılan başvurular, inceleme ve araştırmaya geçilmeden önce ön incelemeye tabi tutulur ve sonucunda ... Kuruma başvurmadan önce Kanuna aykırı olduğu iddia edilen uygulamanın düzeltilmesinin ilgili taraftan talep edilip edilmediği ... yönlerinden incelenir.”

“Ön inceleme şartlarının bulunmadığının sonradan anlaşılması hâlinde de incelenemezlik, gerekçeli kabul edilmezlik veya gönderme kararı verilir.”

10. Adı geçen Yönetmelik'in “Gerekçeli kabul edilmezlik kararı” başlıklı 67'nci maddesine göre;

“Ön inceleme aşamasında, başvurunun açıkça dayanaksız olup olmadığı, başvurunun hakkın kötüye kullanımını teşkil edip etmediği, ayrımcılık yasağı ihlalinden kaynaklanan bir zararın bulunup bulunmadığının tespiti açısından incelenebilirliğin esasla birlikte incelenmesi kararlaştırılan başvurulara ilişkin esas inceleme ve araştırma aşamasında söz konusu koşulları taşımayan başvurularla ilgili gerekçeli kabul edilmezlik kararı verilir.”

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

11. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (i) bendine göre “Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek” Kurumun görevleri arasında sayılmıştır. Bu kapsamda başvuranların iddia ve talepleri, konuya ilişkin mevzuat hükümleri ile birlikte incelenip değerlendirilmiştir.

12. Hükümlü veya tutuklular, Anayasa'nın 19'uncu maddesi kapsamında hukuka uygun olarak kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkından mahrum bırakılabilirlerken (AYM, İbrahim Uysal, B. No:2014/1711, 23/7/2014, para. 29-33) genel olarak Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ortak koruma alanında bulunan diğer hak ve özgürlüklere sahiptir. Bununla birlikte ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi ceza infaz kurumunda güvenliğin sağlanmasına yönelik olarak kabul edilebilir, makul gerekliliklerin olması durumunda hükümlü ve tutukluların sahip olduğu haklar sınırlanabilir (AYM, Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, para. 35).

13. Başvuranlar, incelemeye konu başvuruda ilk olarak buldukları Ceza İnfaz Kurumundan hastaneye sevk edilecekleri zaman görevli jandarma personelinin tacize varacak düzeyde üst araması yaptığını, x-ray cihazından geçmelerine rağmen arama prosedürüne uyulmayarak keyfi üst aramasına tabi tutulduklarını iddia

etmiştir. 1955 tarihli Mahpuslara Muameleye Dair Birleşmiş Milletler Asgarî Standart Kurallarınının 50'nci maddesine göre; *“Mahpusların üst ve hücrelerinin aranmasına yön veren yasa ve düzenlemeler, uluslararası hukuk uyarınca üstlenilen yükümlülüklerle uygun olur ve hapisanelerde güvenliği sağlama ihtiyacını göz önünde tutarak, uluslararası standart ve normları dikkate alır. Aramalar, insanlık onuruna ve aranılanların mahremiyetine saygılı olacak şekilde ve aynı zamanda ölçülülük, yasallık ve gereklilik ilkeleri çerçevesinde yürütülür.”* Bu çerçevede muhatap Şanlıurfa Karaköprü Cezaevi Jandarma Bölük Komutanlığının konuya ilişkin soruşturma raporu incelendiğinde; görevli jandarma personelinin, Ceza İnfaz Kurumlarının Dış Koruması ile Nakil Hizmetleri Yönergesi'nin 24'üncü maddesinde yer alan *“Hükümlü ve tutukluların varış yeri ceza infaz kurumunca teslim alınması sırasında devriye, varış yeri cezaevi jandarma birlik komutanlığı ve ceza infaz kurumu müdürlüğü tarafından müştereken ayrıntılı üst ve eşya aramaları yapılır.”* hükmü ile ilgili mevzuat kapsamında cezaevi jandarma birlik komutanlığı ve ceza infaz kurumu müdürlüğünün müştereken, hükümlü ve tutukluların hastaneye sevki ve tekrar ceza infaz kurumuna teslimleri sırasında ayrıntılı üst ve eşya arama yetki ve görevini haiz oldukları, söz konusu aramaların suç tipine bakılmaksızın istisnasız her hükümlü ve tutukluya rutin olarak yapıldığı anlaşılmıştır.

14. Başvuranların ikinci iddiası, koşullu salıverilmeye ilişkin, İdare ve Gözlem Kurulunca 6 ayda bir yapılan iyi hal değerlendirmesinin ideolojik ve keyfi bir yaklaşımla yapıldığı, beş dakikalık bir değerlendirmeye tabi tutularak iyi halli olmadıklarının belirtildiği ve koşullu salıverilme haklarının engellendiğine ilişkindir. İdare ve Gözlem Kurulu ilgili servislerince hazırlanan gelişim değerlendirme raporları kapsamında başvuranlar hakkındaki değerlendirmelerin mevzuat kapsamındaki kriterlere göre yapıldığı, ilgili raporlarda yasal dayanakların ve gerekçelerin belirtildiği, alınan karara karşı başvuranların, kararın tebliğinden itibaren 15 gün içinde İnfaz Hakimliğine şikayet, İnfaz Hakimliği kararına karşı da tebliğinden itibaren 7 gün içinde Ağır Ceza Mahkemesine itiraz haklarının bulunduğu, Kurulun hükümlüleri açık ceza infaz kurumuna ayırmaya, kalan cezalarının denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infazına ve koşullu salıverilmeye ilişkin iyi halin belirlenmesine esas olarak yapılacak değerlendirmede yetkili olduğu, bu konuda hangi kriterlerin kullanılacağına ilgili kanun ve yönetmeliklerde belirlendiği ve alınacak kararlara karşı yargı yolunun açık olduğu görülmüştür.

15. Başvuranların üçüncü iddiası; görüntülü telefon görüşmesi sisteminden yararlanamadıkları, bu durumun sebebinin kendilerine bildirilmeyerek ayrımcılık yapıldığı yönündedir. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik'in 74'üncü maddesinin (ğ) bendine göre:

“Terör ve çıkar amaçlı suç örgütü üyeleri, görüntülü görüşme ve görüşme süresinin uzatılmasına ilişkin bu haktan kurumdaki tutum, davranış, eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine katılma gibi durumları göz önünde bulundurularak idare ve gözlem kurulu tarafından yapılacak değerlendirmeye göre yararlandırılabilir.”

Somut olayda başvuranların suç grupları itibariyle görüntülü görüşme hakkından yararlanabilmeleri, adı geçen Yönetmelik maddesi uyarınca İdare ve Gözlem Kurulunun değerlendirmesine bağlı olup başvuranların görüntülü görüşme hakkından yararlanmak için öncelikle İdare ve Gözlem Kuruluna başvurmaları gerekmekte, İdare ve Gözlem Kurulunun başvuranlar hakkında yapacağı değerlendirmeye karşı kararın tebliğinden itibaren 15 gün içinde İnfaz Hakimliğine şikayet, İnfaz Hakimliği kararına karşı da kararın tebliğinden itibaren 7 gün içinde Ağır Ceza Mahkemesine itiraz hakları bulunmaktadır. Başvuru dilekçesi ve muhatap Kurum İdaresinin yazılı görüşü incelendiğinde; başvuranların muhatap Kurum İdaresine ya da İdare ve Gözlem Kuruluna başvurduklarına dair herhangi bir bilgi tespit edilememiş, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 39'uncu maddesinin birinci ve ikinci fıkraları kapsamında ilgili tarafa başvuruda bulunulmadığı, dolayısıyla iddianın aynı Yönetmelik'in 48'inci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi ve 49'uncu maddesinin altıncı fıkrası kapsamında kabul edilmez olduğu tespit edilmiştir.

16. Başvuranlar son olarak Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik'in 74'üncü maddesinin ikinci fıkrasının (g) bendindeki "Hükümlülere mensubu buldukları dinin bayramlarında kullanılmak üzere otuz dakika ilave görüşme hakkı verilir." hükmü gereğince bütün adli mahkumlara ilave görüşme hakkı tanınırken kendilerine Ramazan Bayramında bu hakkın tanınmadığı, bu durumun ayrımcılığa neden olduğunu iddia etmiştir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Avrupa Cezaevleri Kuralları Hakkında REC (2006) 2 sayılı tavsiye kararlarında hükümlü ve tutukluların mümkün olabilen sıklıkta mektup, telefon veya diğer iletişim vasıtalarıyla aileleriyle, başka kişilerle ve dışarıdaki kuruluşların temsilcileriyle haberleşmelerine, bu kişilerin hükümlü ve tutukluları ziyaret etmelerine izin verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bununla beraber bu yükümlülük yerine getirilirken cezaevinde tutulmanın kaçınılmaz ve doğal sonuçlarının gözetilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesi ile özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı arasında adil bir denge sağlanmalıdır. Ancak cezaevinde bulunmanın doğal sonucu olarak idarenin tutuklu ve hükümlülerin özel ve aile hayatına müdahale konusunda *takdir yetkisinin daha geniş olduğu* gözetilmelidir (AYM, *Mehmet Koray Eryaşa*, B. No: 2013/6693, 16/4/2015, para. 89). Bu kapsamda muhatap Kurum İdaresinin yazılı görüşü incelendiğinde dini bayramlar ile ilgili ilave telefon görüşme sürelerinin Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından tanımlandığı ve Müdürlüğün takdir yetkisinde olduğu anlaşılmıştır.

17. Sonuç olarak, 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (i) bendi ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 49'uncu maddesinin altıncı fıkrası ile 67'nci maddesinin birinci fıkrası kapsamında başvurudaki iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle *kabul edilmez* olduğu kanaatine varılmıştır.

V. KARAR

A. Başvurunun KABUL EDİLMEZ OLDUĞUNA,

B. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

C. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

14/9/2023 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE, karar verildi.

e-imzalıdır

Av. Alişan TIRYAKI
Daire Başkanı

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Üye

e-imzalıdır

İsmail AYZ
Üye

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Üye

e-imzalıdır

Av. Zennure BER
Üye